

Türkiye'de ve İzmir'de Telekomünikasyonun Tarihçesi-VIII

“Telekomünikasyonun İzmir'deki Gelişimi”

Hasan S. Şişikoğlu, Onur Taşkent, Alpaslan Güzelis
EMO İzmir Şubesi Telefon Tarihi Araştırma Grubu

ŞEHİRLER ARASI VE MİLLETLER ARASI OTOMATİK GÖRÜŞMENİN BAŞLAMASI

Özellikle 1967 yılından sonra, otomatik telefon ve manuel telefon abonelerinde olan kapasite artışları ülke içindeki telefon görüşmesi trafiğini arttırmış, 03 Şehirler Arası manuel bağlama servisi ile yerel trunk sayıları çok yetersiz kalmıştır. Örneğin; 1970 yılı başlarında İstanbul'dan İzmir Kınık'taki bir manuel telefon abonesi ile görüşebilmek için PTT merkezleri önünde 6-8 saat beklemek zorunda kalınıyordu. Bu sıkıntıyı bir ölçüde giderebilmek için oluşturulan “09 şehirlerarası beklemesiz servisi”, öncelikli olarak İstanbul'da 1975 Mart ayında açılmıştır. İzmir'de servis tarihi ise 09.08.1975 olmuştur. Bu şekilde normal 03 servisiyle yaptırılan bağlantıdan en az dört katı bir tutar ödenerek daha hızlı bir şehirlerarası görüşme yapabilmek olanağı sağlanmıştır. (Söz konusu 03, 09, 05 gibi özel servislerde şehirler ve milletlerarası bağlantı için kullanılan donanım, yine Netaş'tan temin edilen ve BA-1 diye adlandırılan pozisyonlardır)

Sıfır ile başlayan iki rakamlı özel servis numaraları değişik zamanlarda değişik amaçlar için kullanılmıştır. Örneğin; 05 saat sorma servisi, 07 önce telesekreter servisi, sonra Hızır Servis, 08 spor toto sonuçlarını öğrenme servisi v.b.

Şehirlerarası görüşmelerde oluşan yoğunlaşma PTT tekno-

bürokratlarını yeni arayışlara itmiş, 1974 yılından itibaren Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Adana'da şehirlerarası otomatik görüşebilme konusunda çalışmalar başlatılmıştır. Bu süreçte şehirlerarası transmisyona olanaklarının da artması bu çalışmaların önünü açmıştır

1976 yılına gelindiğinde bu hazırlıklar büyük ölçüde tamamlanmış ve 25.08.1976 yılında sadece İstanbul'un bazı semtlerindeki sınırlı sayıda aboneye, deneme amaçlı olmak üzere bazı merkezler tek yönlü olarak otomatik görüşme olanağı yaratılmıştır.

Ankara ve İzmir bu gruba 28.10.1976 tarihinde katılmıştır. Belirttiğimiz gibi otomatik arama olanağı başlangıçta İstanbul abone-leri için başlamış, aynı yıl sonunda Ankara ve İzmir'deki abonelerde kademeli olarak bu olanağa kavuşmuştur.

Bu tarihte üç büyük şehrin tek yönlü arayabildikleri merkezler ve İstanbul'a göre kontör atış aralıkları alttaki gibidir;

MERKEZ KOD KONTÖR ATIŞ

		ARALIĞI
Adapazarı	2611	12 saniye
Bursa	241	15 saniye
Çanakkale	1961	10 saniye
Çorlu	1851	12 saniye
Eskişehir	221	12 saniye
İzmit	2111	15 saniye
Lüleburgaz	1831	12 saniye
İkinci aşama;		
İzmir	51	8 saniye
Ankara	41	8 saniye

Şehirlerarası otomatik arama yapabilmek için önce çevir sesi alınıyor ve sonra 9 çevriliyor, bundan sonra tekrar ikinci bir Çift Çevir Sesi (Double Dial Tone) denen ton alınıyor, bundan sonra aranacak şehrin kodu ile abone numarası çevriliyordu.

İzmir'de başlangıçta; Merkez-3 santrali abone santrali olmasının yanı sıra şehirlerarası-transit (Toll-Tandem) amaçlı kullanılmış ve buraya; İstanbul, Ankara ve bazı illerden direkt trunklar bağlanmıştır. İzmir-1 şehirlerarası-transit krosbar santralının kurulmasıyla, Merkez-3 üzerindeki tüm şehirlerarası trunklar buraya aktarılmış, Merkez-3 santrali kendi abonelerinin yanında yerel transitlik görevini sürdürmeye devam etmiştir.

1979 yılında artık otomatik görüşmeler tamamen iki yönlü olmuş ve otomatik görüşme yapabilen il ve ilçelerin sayısı 45'e çıkmıştır. Bu sayıya İzmir şehir merkezinin yanı sıra Menemen (kod; 5421) ve Ödemiş'te (kod; 5491) dahildir.

Yine bu yılda başlayan bir önemli gelişme ise; 18 Ağustos 1979 tarihinde İstanbul'un bazı santrallerinde başlayan milletlerarası otomatik aramadır. 1979 yılı sonlarına doğru İzmir dahil 36 yerleşim biriminden, 39 ülke ile olası hale gelmiştir. Bu amaçla İstanbul Tahtakale'ye açılan milletlerarası santral üzerinden, sayısal döneme kadarki Türkiye'nin tüm milletlerarası trafiği akmıştır. İzmir ve civarının şehirlerarası transittliğini yapan İzmir-1 de bu

santrale bağlanmış, bu şekilde İzmir'de milletlerarası otomatik görüşme olanağına kavuşmuştur. İleriki yıllarda, trafiğin durumuna göre Almanya gibi bazı ülkelere İzmir-1 den direkt trunklar bağlanmış, aracısız yurt dışına ulaşabilmiştir.

SAYISAL SANTRALLER DÖNEMİ ÖNCESİ

1985 yılı ve öncesinde Türkiye'nin ve bunun paralelinde İzmir'in telefon altyapısını kısaca değerlendirecek olursak:

Bekleyen Abone İstemleri: İzmir'de, 1980 yılında 100.000 kişi telefon beklemektedir ve son iki yılda İzmir'e telefon dağıtımı yapılmamıştır. Bu rakam, sınırlı abone dağıtımlarına karşın 1982'de ülke genelinde 1 milyon 600 bine, İzmir'de 105 bine çıkmıştır.

1980'li yılların başlarında otomatik santral bulunmayan, abone yoğunluğu fazla olan ilçe merkezleri ve Narlıdere, Gaziemir, Büyük Çiğli gibi il merkezindeki semtlerde merkezi bataryalı santraller bulunmaktadır. Motorlu bir araçla 10 dakikada gidilecek uzaklıklar için saatlerce telefon görüşmesi kuyruğu beklemek zorunda kalınmaktadır.

1983 yılı başında ülkemizde 1 milyon 372 bin otomatik santral ve 304 bin manüel santral aboneleri olmak üzere toplam 1 milyon 675 bin abone mevcuttur. İzmir'de ise 100.000 civarında telefon aboneleri vardır. Ülke genelinde bekleyen abone sayısı, 1 milyon 750 bine ulaşmıştır.

1984 yılı sonunda Türkiye genelinde 1 milyon 800 bin kişi telefon için sıra beklemektedir. Bu tarihte İzmir'de bekleyen istem sayısı 120 bin olup, özellikle Güzelyalı'da 1970 yılı telefon istemleri 14 yıl geçmesine karşın henüz karşılanamamaktadır. Yeni doğan bir çocuk için yapılan telefon istemi neredeyse evlenme çağında olanaklı olmaktadır. 1980-1985 yılları arasında ülke genelinde yıllık 500-600 bin

civarında toplam yeni telefon istemi gelmektedir.

1980-1984 yılları arasında İzmir'de açılan santraller ve kapasiteleri sırasıyla; Alsancak-1 (07.08.1981, 10.000 hat), Merkez-4 (16.04.1983, 13.000 hat), Hatay-1 (22.07.1983, 13.000 hat) ve Büyük Çiğli-1 (20.01.1984, 2.000 hat) krosbar santralleri devreye girmiştir. Merkez-2 Ericsson santralinde ki tüm aboneler (12xxxx ile başlayanlar) 01.09.1981'de Merkez-3 santraline aktarılmış, bunun sonucunda Merkez-2 Ericsson 500 santrali servis dışı bırakılmıştır. Bu yıllar arasında İzmir'de, Alsancak, Merkez, Hatay ve Büyük Çiğli'de olmak üzere 4 yeni bina yapılmıştır. Merkez'deki yeni bina merkez bina dizisinin sonuncusu ve dördüncüsüdür.

1985 yılı başında İzmir santrallerinin kapasitesi 142.960 hatta ulaşmış, İzmir genelinde 11 büyük ofis, 5 küçük ofis olmak üzere toplam 16 krosbar santral, 2 adet TTE 500A kırsal tip ve 1 adet Ericsson 500 santral bulunmaktadır. Büyük ofislerin içinde şehirler arası otomatik görüşmeleri sağlayan, üzerinde abone olmayıp sadece trunk bulunan İzmir-1 şehirler arası-transit (Toll-Tandem) 4 Tel (4 Wire) santrali da vardır.

Telefon komisyonculuğu: PTT'nin, oluşan abone istemlerini uzun yıllar karşılayamaması telefon komisyonculuğunu ülkenin temel ticari etkinliklerinden biri durumuna getirmiştir. Uzun yıllar boyunca her köşe başında, günümüzün döviz büroları gibi bir telefon komisyoncu bürosu mevcuttu. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir'in, telefon sıklığı olan merkezleri için bir telefonun serbest piyasada satış (devir) ücreti; 1969 da 5.000 TL (560 \$), 1972 de 20.000 TL (1.500 \$), 1978 de 7-10.000 TL (400 \$), 1982 yılında ise 200-250.000 TL (160 \$), 1985-1986'da 500.000-1.000.000

İzmir Merkez'in son santral binası (Merkez-4, 1983)

(1.000\$-1.600\$) tutarlarında gerçekleştirilmektedir. Telefon komisyonculuğu 1987 yılına kadar devam etmiş, bu yıldan sonra yok olmaya başlamıştır.

Şehir içi ve Şehirler Arası-Uluslararası görüşmeler

1977'de başlangıçta 6 merkezde başlayan, kısa zamanda 10 merkeze çıkan şehirlerarası otomatik arama olanağı 1978 sonunda 40 merkeze ulaşmıştır.

1979 yılı sonları ile birlikte telefon ağı iyice karmaşık bir duruma gelmiş, düzensiz ve yetersiz bir altyapı nedeniyle, trafiği yoğun merkezlerde çevir sesi alabilmek bir işkence haline dönüşmüştür. Çevir sesi alabilmek için, ahize kaldırıldıktan sonra normal günlerde en az yarım saat bekleme zorunda kalınmaktadır. Bu bekleme Pazartesi ve Cuma gibi yoğun günlerde 1 saati bulmaktadır.

1981 başında, Trabzon şehirler arası görüşmeye açılmıştır. 1982 ortalarında, ülkemizde 110 ilçede otomatik, 483 ilçede manuel santral vardır. 1983 yılında, 185 otomatik santral mevcut olup bu santrallerin 122'si şehirler arası otomatik görüşme, bunlarında 69 tanesi milletlerarası görüşmede yapabilmektedir. Sinop hariç 66 ilde şehirler ve uluslararası görüşme olanaklı durumdadır.